

УДК 339.56

В. Кравченко, канд. екон. наук (КНУ імені Тараса Шевченка), Чуньбу Ду, асп. (ОНУ імені І.І. Мечнікова)

АНАЛІЗ ПРИВАБЛИВОСТІ УКРАЇНСЬКОГО РИНКУ ДЛЯ МАЛИХ ТА СЕРЕДНІХ ПІДПРИЄМСТВ КНР: МОДЕЛЬ, ПРАКТИКА, ЗОВНІШНЬОТОВРГОВЕЛЬНІ РИЗИКИ

Досліджуються теоретичні та практичні питання аналізу привабливості українського ринку для малих та середніх підприємств КНР. Показано можливості застосування з цією метою спеціальної моделі визначення пріоритетних напрямів діяльності малих і середніх підприємств КНР на міжнародних ринках (МПД). Показано необхідність враховувати зовнішньоторговельні ризики в рамках МПД.

Ключові слова: малі та середні підприємства, модель визначення пріоритетних напрямів діяльності малих і середніх підприємств на міжнародних ринках, зовнішньоторговельні ризики, КНР, Україна.

Исследуются теоретические и практические вопросы анализа привлекательности украинского рынка для малых и средних предприятий КНР. Показаны возможности применения с этой целью специальной модели определения приоритетных направлений деятельности малых и средних предприятий КНР на международных рынках (МПД). Показана необходимость учитывать внешнеторговые риски в рамках МПД.

Ключевые слова: малые и средние предприятия, модель определения приоритетных направлений деятельности малых и средних предприятий на международных рынках, внешнеторговые риски, КНР, Украина.

Theoretical and practical questions of the attractiveness analysis of the Ukrainian market for the PRC small and middle enterprises are investigated. Possibilities for usage of the special model for determination SME foreign economic activity priority (MPD) are shown. Necessity to take into account foreign trade risks within the MPD framework is shown.

Keywords: SME, model for determination SME foreign economic activity priority, foreign trade risks, PRC, Ukraine.

З початком 21-го сторіччя світова економіка вступила до нового етапу свого розвитку, характерною ознакою якого є посилення її нестабільності. Криза субстандартного іпотечного ринку в США (2007 р.) дала поштовх розгортанню в 2008-2009 рр. світової фінансової кризи і викликаної нею глобальної рецесії. З другої половини 2009 р. і по сьогоднішній час кризові явища починають проявлятися в сфері державних запозичень низки європейських країн, – насамперед серед таких країн Єврозони як Греція, Ірландія, Італія, Іспанія та Португалія. З другого боку, все більшої сили набуває тенденція до пришвидшення зміни розстановки сил серед світових держав, що наочно проявляється в різниці темпів економічного розвитку розвинутих економік та економік країн з ринками, що розвиваються.

За таких умов особливої актуальності для китайських малих та середніх підприємств набуває як пошук нових напрямів зовнішньоторговельної діяльності, так і посилення вже існуючих зовнішньоекономічних зв'язків з іншими країнами, в тому числі з Україною. Важливою передумовою підвищення ефективності зовнішньоторговельної діяльності китайського малого та середнього бізнесу є проведення аналізу привабливості українського ринку та з'ясування ризиків, які її супроводжують.

Проблематика підвищення ефективності діяльності малих і середніх підприємств на міжнародних ринках достатньо широко представлена в працях як китайських і українських вчених, так і дослідників із інших країн. Теоретичні та практичні питання зовнішньоекономічної діяльності малих та середніх підприємств розглядаються в працях наступних вчених: Лі Чанфена (функціонування кластерів експортноорієнтованих підприємств); Джун Ду та Сурафел Жірма (експортна активність та зв'язок між експортною діяльністю китайських приватних підприємств та їх доступ до банківського фінансування та прямих іноземних інвестицій); А Крея (позитивний вплив експортної діяльності на результативність бізнесу китайських підприємств); групою міжнародних експертів в складі Іогана Ван Бізерброка, Лорен Брандт та Чифан Чанга (зв'язок між експортною орієнтацією китайських підприємств та їх продуктивністю), Яо Фен (дослідження пріоритетних напрямів економічного співробітництва між КНР і Україною) [1 – 5]. Різноманітні аспекти сутності малого та середнього підприємства і інтернаціоналізації його бізнесу досліджуються в працях таких українських вчених, як Г. Купалова, О. Красота, О. Гаврилюк, В. Парсяк, Й. Ситник,

М. Журавльова, В. Литвиненко тощо [6-10]. Вітчизняними та закордонними фахівцями достатньо широко вивчаються різноманітні теоретичні та практичні аспекти управління підприємницькими ризиками. Зокрема, сутність ризиків в діяльності підприємств, їх види та методи управління досліджуються в працях В. Вітлінського, В. Вяткіна, В. Гранатурова, Ю. Єкатеринославського, А.Камінського, Г. Чернової та інших вітчизняних та закордонних фахівців [11-13]. Зовнішньоторговельні ризики розглядаються в працях В. Кормишева, О. Дегтярьової, К. Захарова, В. Бочарнікова, А. Ціганюка [14-15].

Метою даної статті є дослідження теоретичних та практичних аспектів аналізу привабливості українського ринку для малих та середніх підприємств КНР.

Діяльність китайського малого та середнього бізнесу відбувається в унікальних умовах, пов'язаних із особливим місцем, яке зайняв Китай у світовій економіці, продемонструвавши успішний підхід до проведення як системних, так і структурних реформ свого суспільства. Аналіз матеріалів XVII з'їзду КПК (2007 р.) [16], 5-го пленуму ЦК КПК 17-го скликання (2010 р.) [17], Всекитайських зборів народних представників (2011) дозволяє зробити висновок про те, що соціально-економічний розвиток КНР в даний час характеризується наступними рисами:

1) китайське суспільство знаходиться на початковому етапі розвитку соціалістичного суспільства, при побудові якого плідно використовуються положення марксизму, ідей Мао Цзе Дуна та теоретичні розробки Ден Сяо Піна;

2) в країні відбувся перехід від соціалістичної ринкової економіки до соціалістичної ринкової економіки;

3) в економіці одночасно діють як закони ринкової економіки (закон вартості, закон попиту і пропозиції, закон капіталістичного накопичення, закон падіння норми прибутку тощо), так і закони соціалістичної економіки (закон планомірного розвитку, основний економічний закон соціалізму тощо);

4) КНР став повноправним стратегічним партнером для багатьох розвинутих капіталістичних економік та інтеграційних угруповань;

5) керівництво КНР свідомо проблем, які супроводжують сучасний етап розвитку країни, основними серед яких є наступні – зростання безробіття; дисбаланс в розвитку міста і села; істотний розрив в розвитку східних і західних регіонів; соціальна і майнова поляризація суспільства; серйозні проблеми в створенні загально-

державних систем соціального забезпечення, охорони здоров'я і освіти; посилення конкуренції та зростання напруги у зовнішньоекономічних відносинах, перш за все, за рахунок дисбалансу торгівельних та інвестиційних операцій; пастка "середнього рівня доходів"; вичерпаність ресурсів екстенсивного розвитку (зростання вартості робочої сили, катастрофічне погіршення екологічної ситуації); залежність від західних технологій;

б) керівництво КНР визначило чіткі цілі та пріоритети розвитку країни, – головною серед яких є повна побудова середньозаможного суспільства до 2020р. та досягнення середньодушового рівня ВВП в 2020 р. в розмірі 28 тис. юней, що в 4 рази має перевищувати показник 2000 р.

Вагомим чинником подальшого забезпечення позитивних та зменшення наслідків негативних тенденцій соціально-економічного розвитку КНР є зовнішньоекономічна діяльність малих та середніх підприємств. В даний час в КНР зареєстровано більш ніж 42 млн. малих та середніх підприємств, включаючи індивідуальні промислові та комерційні господарства. Вони складають 99% від всієї кількості підприємств, 60% ВВП, 75% зайнятості міських мешканців. Частка малих та середніх підприємств у експорті трудомістких товарів, – таких як, одяг, текстильні вироби, іграшки, взуття, – складає більше, ніж 90 відсотків загального експорту [18].

Ефективне використання зовнішньоекономічної діяльності малих та середніх підприємств потребує розробки моделі визначення пріоритетних напрямів діяльності малих і середніх підприємств на міжнародних ринках. З її допомогою органи державної влади та керівники підприємств отримують можливість узгодженої реалізації цілей соціально-економічного розвитку держави в цілому та окремих підприємств.

Модель визначення пріоритетних напрямів діяльності малих і середніх підприємств КНР на міжнародних ринках: основні характеристики та практика використання. Модель визначення пріоритетних напрямів діяльності малих і середніх підприємств КНР на міжнародних ринках (далі – МПД) дозволяє визначити яким саме чином вони розставляють пріоритети в своїй зовнішньоекономічній діяльності. МПД є схематичним відображенням взаємопов'язаних компонентів на макро- та мікрорівнях управління економікою, спрямованих на реалізацію пріоритетів соціально-економічного розвитку держави в зовнішньоекономічній діяльності малих і середніх підприємств.

Структура МПД складається з чотирьох етапів, розташованих на двох рівнях. На першому знаходяться три з них, які стосуються визначення пріоритетів зовнішньоекономічної діяльності на макrorівні. Перший етап – визначення узгоджених цілей та пріоритетів соціально-економічного розвитку КНР та країн-партнерів. Другий етап – аналіз бізнес-середовища КНР та країн-партнерів з позиції досягнення пріоритетних цілей та з урахуванням позицій в рейтингу конкурентоспроможності. Третій етап – визначення напрямів впливу держави на зовнішньоекономічну діяльність малих та середніх підприємств КНР. На другому, мікрорівні, розташований заключний, четвертий етап, який безпосередньо стосується діяльності малих і середніх підприємств. Він полягає у аналізі конкурентних позицій підприємства і вибору конкретних пріоритетних напрямів діяльності підприємства на міжнародних ринках.

Розглянемо використання моделі визначення пріоритетних напрямів діяльності малих і середніх підприємств стосовно діяльності підприємств КНР на ринку України. На першому етапі потрібно проаналізувати цілі та пріоритети соціально-економічного розвитку КНР та

України. Суспільно-політичний устрій КНР передбачає участь в процесі визначення напрямів соціально-економічного розвитку керівної політичної сили країни, – Комуністичної партії Китаю, вищого органу представницької влади – Всекитайських зборів народних представників та виконавчих, – урядових, органів управління економікою. В партійних документах та п'ятирічних планах, які мають директивний характер, містяться чітко визначені цілі та пріоритети розвитку країни. В інших країнах вони можуть бути визначені шляхом аналізу різноманітних документів законодавчої та виконавчої влади, які, хоча і не є обов'язковими для виконання суб'єктами господарської діяльності, все ж таки дають певне уявлення про цілі та пріоритети розвитку країни. В результаті їх аналізу ми бачимо, що керівництво як КНР, так і України однією із пріоритетних цілей вважає підвищення конкурентоспроможності країн на світовій арені.

Під час аналізу бізнес-середовища КНР та України, що є змістом другого етапу розробки МПД, здійснюється експертне дослідження впливу основних факторів бізнес-середовища, – економічних, політико-правових, науково-технічних, демографічних, культурних та природних, на досягнення спільної цілі. Часовий горизонт аналізу приймаємо рівним середньостроковій перспективі (3-4 роки). Шляхом експертного опитування визначається напрямок впливу, – позитивний або негативний, факторів бізнес-середовища кожної країни на зростання її міжнародної конкурентоспроможності. Наприклад, для аналізу темпів зростання ВВП доцільно звернутися до прогностичних документів, які розробляються як в рамках окремих країн (державними органами влади, науковцями тощо), так і міжнародними організаціями (Світовий банк, Міжнародний валютний фонд, Світова організація торгівлі тощо)

Аналіз даних свідчить про те, що для України узагальнена оцінка середньорічних темпів приросту ВВП за 2012-2015 рр. коливається в інтервалі 4-6%. Для КНР цей показник складає 6-7. Вплив росту ВВП на конкурентоспроможність можливо оцінити як позитивний для обох країн.

Результати аналізу кожної групи факторів зводяться до комплексної таблиці, за допомогою якої визначається загальна ступінь сприятливості макросередовища для досягнення визначеної цілі. Дані показують, що стан факторів макросередовища в середньостроковій перспективі є сприятливим для КНР та України.

Наступні дії полягають в аналізі рейтингових конкурентних позицій КНР та України, в рамках якого відбувається послідовне та всебічне порівняння чинників конкурентоспроможності, які використовуються для її розрахунку в рейтингу міжнародної конкурентоспроможності, який визначається Всесвітнім економічним форумом. В спеціальній таблиці проводиться порівняльний аналіз чинників конкурентоспроможності та розраховується коефіцієнт факторної переваги, який визначається як частка від ділення фактору конкурентоспроможності КНР на аналогічний фактор іншої країни, – в нашому випадку України (табл. 1).

Далі потрібно визначитися з тим, які саме чинники конкурентоспроможності потрібно посилити за рахунок зовнішньоекономічної діяльності малих та середніх підприємств. Першим етапом такого аналізу є кількісне порівняння темпів зростання окремих коефіцієнтів факторної переваги (їх 12) над темпами зростання загального індексу конкурентоспроможності. Відставання темпів зростання окремих коефіцієнтів над темпами зростання загального індексу свідчить про те, що потенціал даного чинника конкурентоспроможності використовується не повною мірою, і від держави вимагається за-

стосування першочергових додаткових заходів для спрямування зовнішньоекономічної діяльності малих та середніх підприємств на поліпшення саме цього чинника конкурентоспроможності. Другим етапом аналізу є

експертна оцінка важливості тих або інших чинників конкурентоспроможності. У разі, якщо експерти визначають певні із них, як такі, які мають першочергове значення, вони також вносяться до числа пріоритетних.

Таблиця 1. Динаміка показників факторної переваги чинників конкурентоспроможності: КНР – Україна*

Показники	Коефіцієнт факторної переваги				Динаміка коефіцієнту факторної переваги (2011-12 / 2008-09)
	2008-09	2009-10	2010-11	2011-12	
Індекс глобальної конкурентоспроможності	1,15	1,18	1,23	1,23	1,07
Базові чинники	1,22	1,28	1,36	1,26	1,03
1 Інститути	1,27	1,42	1,47	1,43	1,13
2 Інфраструктура	1,35	1,26	1,16	1,18	0,87
3 Макроекономічне середовище	1,28	1,48	1,91	1,48	1,16
4 Стан здоров'я та початкова освіта	1,02	1,06	1,09	1,11	1,09
Чинники ефективності	1,07	1,15	1,15	1,18	1,10
5 Середня та вища освіта, перепідготовка кадрів	0,91	0,93	0,91	0,93	1,03
6 Ефективність товарних ринків	1,15	1,22	1,26	1,22	1,06
7 Ефективність ринку праці	1,00	1,02	1,04	1,07	1,07
8 Розвиток фінансового ринку	0,90	1,14	1,30	1,29	1,43
9 Науково-технічний прогрес	0,94	1,00	1,00	1,03	1,09
10 Розмір ринку	1,43	1,40	1,49	1,51	1,06
Інноваційні та бізнес-чинники	1,14	1,24	1,24	1,24	1,09
11 Розвиток бізнесу	1,15	1,25	1,23	1,26	1,10
12 Інновації	1,15	1,22	1,26	1,26	1,10
Довідково					
ВВП на душу населення (тис. дол.)	0,81	0,85	1,45	1,45	1,79

*Джерело: розраховано авторами за даними [19]

Порівняння конкурентних позицій КНР та України свідчить про те, що протягом 2008 – 2011 рр. за абсолютними значеннями Китай мав незаперечну перевагу за 11 показниками із 12 (крім стану середньої та вищої освіти і перепідготовки кадрів). Проте, якщо взяти темпи зростання значень коефіцієнтів факторної переваги конкурентоспроможності, то ми бачимо, що із 12 показників – 8 зросли більшими або однаковими темпами, 3 – меншими, 1 – зменшився. Отже, в першу чергу державні органи влади мають впливати на зростання тих чинників конкурентоспроможності, для яких спостерігається незадовільна динаміка коефіцієнтів факторних переваг. Таких чинників 4: "ефективність товарних ринків"; "розмір ринку"; "середня та вища освіта, перепідготовка кадрів"; (темпи зростання коефіцієнтів факторних переваг нижче, ніж у загального індексу) та "інфраструктура" (темпи зростання коефіцієнтів факторних переваг є від'ємними). Додатково, на нашу думку, держава має звернути увагу на збільшення такого чинника конкурентоспроможності, як "розвиток бізнесу", оскільки його динаміка протягом 2008-2011 рр. не є стабільною.

Під силою впливу діяльності малих та середніх підприємств на світових ринках на певний чинник конкурентоспроможності ми розуміємо те, наскільки швидкими та ефективними є дії державних органів влади, спрямовані на те, щоб за рахунок нормативно-правового регулювання або прямого фінансування певних проектів поліпшити показники конкурентоспроможності. Сила впливу визначається шляхом аналізу конкретних дій влади.

Методика розрахунку національної конкурентоспроможності Світового економічного форуму дозволяє виокремити окремі складові чинника "розвиток бізнесу" та проаналізувати наскільки ефективним є вплив на них зовнішньоекономічної діяльності малих та середніх підприємств. Так, серед складових чинника конкурентоспроможності "розвиток бізнесу" є такі компоненти, як "стан розвитку кластерів" та "досконалість маркетингу".

Наприклад, ми можемо казати про потужну силу впливу зовнішньоекономічної діяльності малих і середніх підприємств на таку складову конкурентоспромож-

ності, як "стан розвитку кластерів", спираючись на аналіз того, яких зусиль докладає влада КНР для їх розвитку. Одним із найбільш ефективних прикладів такої політики є дії влади КНР по створенню кластерів малих та середніх підприємств у виробництві кабельної продукції, текстильних виробів та швейних машин в провінції Цзянсу (Jiangsu). Додатково експертним шляхом можуть бути встановлені і інші чинники національної конкурентоспроможності, які, хоча і мають випереджуючу динаміку зростання у порівнянні із іншими країнами, проте, їх варто підтримати за рахунок зовнішньоекономічної діяльності малого та середнього бізнесу.

В результаті аналізу чинників конкурентоспроможності, на які можливо та доцільно здійснювати вплив за рахунок зовнішньоекономічної діяльності, отримуємо їх уточнений перелік. Він є основою для визначення чинників, інформацію про які потрібно тим або іншим способом довести до керівників малих та середніх підприємств.

В рамках третього етапу державні органи влади визначаються із тим, за якими саме напрямками вони будуть намагатися впливати на діяльність малих та середніх підприємств для того, щоб відчуті зворотній позитивний вплив на чинники конкурентоспроможності. Для взаємовідносин "КНР – Україна" ми отримуємо наступні результати: для розвитку кластерів доцільно використати фінансово-кредитну підтримку, для підвищення досконалості маркетингу – фінансування спеціальних освітніх програм та досліджень.

Останнім, четвертим і заключним етапом моделі визначення пріоритетних напрямів діяльності малих і середніх підприємств КНР на ринку України є аналіз конкретним підприємством власних конкурентних позицій і вибір ним пріоритетних напрямів діяльності підприємства на міжнародних ринках. Для цього застосовується модифікована процедура СВОТ-аналізу. Модифікація полягає в тому, що при прийнятті стратегічних рішень стосовно вибору пріоритетних напрямів зовнішньоекономічної діяльності в квадрантах "загрози" та "можливості" потрібно враховувати, поряд із іншими факторами, дії уряду КНР по підтримці чинників конкурентоспроможності.

Наприклад, розглянемо китайське підприємство, яке виробляє електротехнічні товари і керівництво якого шукає можливості ефективного використання ресурсів компанії, в тому числі розглядаючи і український ринок в якості об'єкту майбутньої діяльності. Здійснюючи стратегічний аналіз в рамках моделі вибору пріоритетних напрямів діяльності на українському ринку, керівництво підприємства повинно проаналізувати наміри уряду КНР по підтримці тих або інших чинників конкурентоспроможності. У разі, якщо аналіз показує, що державними органами влади прийнято рішення про підтримку певних напрямів діяльності малих та середніх підприємств, керівництво підприємства вносить їх в квадрант "можливості зовнішнього середовища" СВOT-аналізу.

Так, якщо уряд продемонстрував намір сприяти поліпшенню таких складових чинників конкурентоспроможності "розвиток бізнесу", як "досконалість маркетингу" та "розвиток кластерів", то керівництво підприємства може прийняти рішення, якщо цьому будуть сприяти і результати аналізу інших квадрантів матриці СВOT-аналізу, вибрати в якості пріоритетного напрямку зовнішньоекономічної діяльності експорт своєї продукції до України. У випадку, коли органи державної влади більше зацікавлені у зростанні такого чинника міжнародної конкурентоспроможності, як "науково-технічний прогрес" пріоритет за результатами СВOT-аналізу може бути наданий такому напрямку зовнішньоекономічної діяльності, як створення спільного підприємства з використанням українських патентів у цій сфері.

Зовнішньоторговельні ризики в рамках МПД. Врахування ризиків має бути обов'язковим при здійсненні 4-го етапу визначення перспективних напрямів зовнішньоекономічної діяльності малих та середніх підприємств КНР. Висока ступінь експортної активності китайських підприємств призводять до того, що, що вони виступають як генераторами, так і реципієнтами різноманітних видів зовнішньоторговельних ризиків.

Зовнішньоторговельні ризики відносяться до числа підприємницьких ризиків, які неодмінно присутні в діяльності будь-якого підприємства. Серед фахівців відсутній узгоджений підхід до трактування суті підприємницьких ризиків, яка, як правило, зводиться до певної події, або до її вірогідності, або до діяльності, або до їх комбінації. Наприклад, Міжнародна федерація асоціацій фахівців з ризик-менеджменту і страхування наводить 14 визначень ризику і 9 визначень ризик-менеджменту [20]. На нашу думку підприємницький ризик є невід'ємною рисою підприємницької діяльності, і означає такий його стан, який полягає у існуванні можливості недосягнення запланованих цілей внаслідок впливу на діяльність підприємства тих або інших імовірних подій, що призводять до постійного відтворення стихійності ринкових відносин [21, с. 5]. З практичної точки зору зовнішньоторговельний ризик можемо розглядати як комбінацію події, яка впливає на зовнішньоторговельну діяльність підприємства, імовірності цієї події та її наслідків, що унеможливають досягнення запланованих цілей в сфері зовнішньої торгівлі і в остаточному підсумку позначаються на доходах власників підприємства. В економічній літературі нараховують декілька десятків видів зовнішньоторговельних ризиків [22 с. 163]. Всі вони можуть бути розбиті на дві великі групи, – ризики країни (або країнові ризики, – макро-економічні, макрофінансові, валютні, політичні) та ризики конкретної зовнішньоторговельної операції (цінові, контрагентські, контрактні, транспортні, інформаційно-маркетингові, митні, внутріфірмові, ринкові, репутаційні).

Особливу увагу керівники китайських підприємств мають звернути на репутаційні ризики, які пов'язані із

усталеним уявленням споживачів про якість товарів, що імпортуються. Серед українських споживачів достатньо поширене уявлення про те, що китайські товари завжди самої низької якості. Як пояснюють фахівці, які займаються практичними питаннями виводу китайських товарів на український ринок, – "це зовсім не так. Таку якість від китайських виробників вимагають українські і не тільки бізнесмени ставлячи цінову планку на продукцію занижену до неможливості. Таку ціну китайські виробники створюють, але при цьому жертвують якістю продукції" [23]. Ми вважаємо, що в умовах глобалізації країною походження товару все більшою мірою становиться вже не країна, де розташовані виробничі потужності, а країна, в якій знаходяться компанії-замовники. Тому, при виході на український ринок китайські компанії мають позбутися іміджу виробників низькоякісної продукції за рахунок детально розробленого маркетингового комплексу, спрямованого на зниження ризикованості зовнішньоторговельної діяльності.

Дослідження теоретичних та практичних питань аналізу привабливості українського ринку для малих та середніх підприємств КНР дозволяє зробити наступні висновки. По-перше, стан економіки КНР та необхідність реалізації цілей соціально-економічного розвитку КНР об'єктивно вимагає підвищення ефективності зовнішньоекономічної діяльності малих та середніх підприємств, для чого доцільно використовувати спеціальну модель визначення пріоритетних напрямів їх діяльності (МПД). Вона є схематичним відображенням взаємопов'язаних компонентів на макро- та мікрорівнях управління економікою, спрямованих на реалізацію пріоритетів соціально-економічного розвитку держави в зовнішньоекономічній діяльності малих і середніх підприємств. По-друге, використання МПД стосовно діяльності підприємств КНР на ринку України дозволяє здійснити аналіз привабливості українського ринку та вибрати конкретні напрями діяльності, які відповідають цілям та пріоритетам соціально-економічного розвитку обох країн. По-третє, в рамках визначення пріоритетних напрямів діяльності малі та середні підприємства КНР обов'язково мають здійснювати управління зовнішньоторговельними ризиками, в тому числі шляхом розробки та реалізації відповідного комплексу маркетингу.

1. Liu Xiangfeng SME development in China: a policy perspective on SME industrial clustering, 2007. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.eria.org/research/images/pdf/PDF%20No.5/No.5-2-China.pdf>.
2. Jun Du and Sourafel Girma. Multinationals, Access to Finance and the Exports of Private Firms in China. China and the World Economy. Research paper series. University of Nottingham, 2008, №03.
3. Kraay A. Exports and economic performance: Evidence from a panel of Chinese enterprises, *Revue d'Economie du Développement* 1999, 1, p. 183-207.
4. Exports and Productivity – Comparable Evidence for 14 Countries The International Study Group on Exports and Productivity, led by Professor Joachim Wagner, Institute of Economics, Leuphana University of Lueneburg, Germany. Globalisation, Productivity and Technology. Research paper series/ University of Nottingham, 2007, №41.
5. Формування пріоритетних напрямів економічного співробітництва між КНР та Україною: автореф. дис... канд. екон. наук: 08.00.02 [Електронний ресурс] / Яо Фен; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 2008. – 18 с. – укр. – <http://www.nbu.gov.ua/ard/2008/08yfsmk.zip>.
6. Дивись: Купалова Г. Фінансові та організаційні аспекти розвитку підприємницької діяльності // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка, серія "Економіка". – 2005. – № 77-78. – С. 8 – 11.
7. Красота О. Мале підприємство: економічна сутність та роль у подоланні кризи // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка, серія "Економіка". – 2010. – № 117. – С. 37 – 40.
8. Гаврилюк О.В., Литвиненко В.М. Зовнішньоекономічна діяльність малих фірм в умовах транснаціоналізації // Економіка та підприємство: 36. наук. праць молодих учених та аспірантів. – К.: КНЕУ, 2001. – Вип. 6. – С.81–90.
9. Ситник Й.С. Можливості розширення інвестиційного потенціалу підприємств малого підприємства // Вісник ДУ "Львівська політехніка": "Проблеми економіки та управління". – Львів: В-во ДУ "ЛП". – 2000. – № 391. – С. 85-90.
10. Парасяк В., Журавлева М. Проблеми малого бізнесу // Економіка України. – 2000. – № 4. – С.46-47.
11. Балабанов И. Т. Риск-менеджмент. – М.: Финансы и статистика, 1996. – 192 с. 12. 8. Вітлінсь-

кий В. В., Наконечний С. І., Шарапов О. Д. Економічний ризик та методи його вимірювання: Підручник. – К.: КНЕУ, 2000. – 354 с. 13. Камінський А. Б. Рейтинговий підхід до моделювання ліквідності в портфельній теорії // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія "Економіка". – 2006. – Випуск 86-87. – С. 39-43. 14. Логістика, ефективність і ризики внешнеэкономических операций / [Захаров К. В., Бочарников В. П., Захаров А. К. и др.] – К.: ИНЭКС, 2006, 237 с. 15. Дегтярева О. Управление рисками в международном бизнесе. М., Изд-во Флинта, 2010. – 344 с. 16. Доклад Ху Цзиньтао на 17-м съезде КПК – XVII Всеитайский съезд Коммунистической партии Китая [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://russian.china.org.cn/china/archive/shiqida/2007-10/25/content_9120930_5.htm 17. 5-й пленум ЦК КПК 17-го созыва отметил необходимость придерживаться курса на расширение внутреннего спроса и сохранение стабильного и быстрого развитие экономики – Женьминь Жибао Онлайн – 19 октября 2010 г. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://russian.people.com.cn/31521/7169837.html> 18. Number of small and medium-sized enterprises hits 42 million. People's Daily Online June 12, 2007. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://english.people.com.cn/200706/12/eng20070612_383365.html

19. Global Competitiveness Report. The World Economic Forum – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.weforum.org/issues/global-competitiveness> 20. Кравченко В. А. Програма управління підприємницькими ризиками: зміст і етапи розробки // Проблеми системного підходу в економіці (електронне видання Інституту економіки і менеджменту) – Київ, 2008 р. № 1 – – Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/PSPE/index.html> – Заголовок з екрану 21. Детальніше див. Старостіна А. О., Кравченко В. А. Сутність та практичне застосування методики конструювання категоріального апарату економічної науки (на прикладі понять "глобалізація" та "підприємницький ризик") // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка, серія "Економіка". – 2011. – № 128. – С. 5 – 11. 22. Логістика, ефективність і ризики внешнеэкономических операций / [Захаров К. В., Бочарников В. П., Захаров А. К. и др.] – К.: ИНЭКС, 2006 237 с. 23. Аналіз китайського ринку товарів та продукції по запити клієнта – Веб-сайт компанії "Китай-Україна" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://chinaconsalt.com.ua/china_analiz.php

Надійшла до редколегії 09.12.11

УДК 658.012.1

M. Wasilewski, PhD, associate professor of SGGW, S. Zabolotnyy, PhD (Warsaw University of Life Science)

FORMING OF THE ASSET AND CAPITAL STRUCTURE OF AGRIBUSINESS COMPANIES IN POLAND

У статті наведено аналіз структури активів і пасивів акціонерних товариств з сектора агробізнесу, що представлені на Варшавській фондовій біржі. Політика управління активами у досліджуваних підприємствах характеризувалась відмінностями в залежності від галузевої приналежності. Перевага довгострокових джерел фінансування в структурі пасивів указувало на реалізацію консервативних стратегій фінансування на підприємствах з сектора агробізнесу.

Ключові слова: агробізнес, Варшавська фондова біржа, структура активів і пасивів, фінансова стратегія.

В статье представлен анализ структуры активов и пассивов акционерных обществ сектора агробизнеса, представленных на Варшавской фондовой бирже. Политика управления активами исследуемых предприятий характеризовалась отличиями в зависимости от отраслевой принадлежности. Преимущество долгосрочных источников финансирования в структуре пассивов указывало на реализацию консервативных стратегий финансирования на предприятиях из сектора агробизнеса.

Ключевые слова: агробизнес, Варшавская фондовая биржа, структура активов и пассивов, финансовая стратегия.

The article discusses the asset and capital structure of agribusiness companies listed at Warsaw Stock Exchange. Asset management policies demonstrated differentiation among particular industries. Dominance of long-term sources of financing in the structure of liabilities evidenced implementation of conservative financing strategies by listed agribusiness companies.

Keywords: agribusiness, Warsaw Stock Exchange, asset and capital structure, financial strategy.

Agribusiness is defined as a relatively specific subsystem of national economy, consisting of logically interconnected entities participating directly or indirectly in the process of food manufacturing and management [1]. Ensuring efficient functioning of this sector is among the priorities of the economic and social policy, as food security is one of the foundations of economic development and it allows maintenance of social order stability. In the years 2003-2008, growth in production volume of the food industry in Poland was similar to GDP growth (34.7%), but it was considerably lower than growth in industrial production (61.4%) [3]. The main factors underlying development of the Polish food industry included increased demand for processed foods, increased exports to European Union states, as well as improved efficiency of domestic producers [4]. Joint-stock companies of the agribusiness sector listed at Warsaw Stock Exchange played an important role in development processes of particular industries and of the whole sector, which was mainly due to their size, stable market position, as well as their manufacturing and intellectual potential. This involves the need to conduct research of conditions influencing the functioning of those business entities, including an analysis of the current situation as well as factors determining efficiency of their operation.

The research objective was to determine the asset and capital structure of agribusiness companies listed at Warsaw Stock Exchange. Entities were selected in an intentional manner, with affiliation to the agribusiness sector as the main criterion. All companies covered by the analysis were manufacturing companies qualified into the food industry pursuant to the classification applied by WSE.

The only exception from the sample was Grupa Żywiec S.A., which was not included in the analysis because of very high deviation of the volumes of turnovers and assets from the average value for the analysed companies. If this company was included in the research sample, this would result in considerable distortion of the results of conducted analyses. The analysed period covers the years 2004-2008. Financial data were obtained from annual financial statements of agribusiness companies listed at the stock exchange. The analysis was performed on a sample of 20 listed companies belonging to the food industry, with division into 5 groups according to production profile. The first group included six enterprises dealing with the manufacturing, processing and preservation of meat and meat products; group two included three enterprises whose activity focuses on the production, processing and preservation of fish and fish products. The third group was made up of three companies from the confectionery sector, whereas group four included three enterprises specialising in the production of vegetable oils and fats. The fifth group contained five companies with different production profiles, i.e. a grain production company, a company dealing with production of wines, a manufacturer of waters and non-alcoholic beverages, an enterprise specialising in the production of pasta and a producer of potato starch.

The kind of conducted activity may result in considerable differentiation of the investment policy and financing strategies, influencing the asset and property relations as well as results achieved by enterprises. Analysis of the asset structure ratios allows better understanding of the methods related to employment of resources, whereas analysis of the structure of liabilities